

[illegible]

عکس: «نویسنده مطالعات تاریخ معاصر ایران»

کافه میرداماد

نماز شگفتی ساز

گفت و گو با محمدرضا کائینی، درباره اولین نماز جمعه تهران به امامت مرحوم آیت... طالقانی

مقطع حساس کنونی

اسمال زرشکی که بود و چه کرد

در اوایل دهه ۴۰ شمسی، هنگامی که جمعی از اراذل و لوطی ها و اشخاص متفرقه در قهوه خانه رضون یخی نشستند و مشغول صرف چای یا استعمال قلیان

۴۱ سال قبل در چنین روزی اولین نماز جمعه تهران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به امامت آیت... طالقانی در دانشگاه تهران برگزار شد. نماز جمعه ای با حضور گسترده مردم که شگفتی ساز شد و رسانه های معتبر جهان آن را بازتاب دادند. آیت... طالقانی ۱۹ شهریور ۵۸ از دنیا رفت اما چند نماز جمعه ای که به امامت ایشان برگزار شد، مثل بقیه کارهای انقلابی اش برای همیشه در تاریخ ماندگار خواهد بود. به محمدرضا کائینی، پژوهشگر و روزنامه نگار هم صحبت شدیم تا درباره این نماز جمعه تاریخی، قبل و بعد آن بیشتر برآیمان بگوید.

ظاهره آشیانی

روزنامه نگار

خودنویس

می خواهی باشی، نباش...

این جمله ای را که بالای این ستون خواندید یک بار دیگر بخوانید: می خواهی باشی نباش... این جمله را سال ها پیش پیرغلام صاحب نفسی پای

حامد عسکری

شاعر و نویسنده

امید مهدی نژاد

طنز نویس

سال هاست یقه‌ام را گرفته‌است. الان که دارم این ستون را می‌نویسم سه روز است که برادرمان روح... رجایی را به خاک سپرده‌ایم و هنوز هیچ‌کس دلش را ندارد برود توی اتاقش و چشم خیس بریزد.

روح... لاتفاق کامل داشت با این جمله‌ای که بر پشانی ستون نوشته‌ام. من بعد از صد سال رفاقت تازه بعد از رفتنش متوجه شدم که دانشجوی دکتری بوده و توی این سال‌ها یک بار هم اشاره‌ای نکرده بود و فخری نفروخته بود.

روح... تا قبل از آمدنش به جام‌جم توی هلال‌احمر بود و سمت داشت. همه فکر می‌کردیم با توجه به سابقه روزنامه‌نگاری‌اش توی روابط عمومی آنجا هم کار رسانه‌ای می‌کند و می‌زی دارد و لپ‌تاپی و کت و شلواوی و پوشش رسانه‌ای فعالیت‌های هلال... این روزها توی ویدیوئی که از او منتشر شد روح... را دیدم که شالی به سرش بسته با یک تیشرت بغل هلیکوپتر هلال دارد دوبسته آذوقه را از چنگ دو مرد بیرون می‌کشد و قلندران به دو پیرزن کنار هلی‌کوپترها می‌دهد. پیرزن‌هایی که شرم زنانه و نحیفی چشمان نمی‌گذارد جلو برون و طلب قوتی کنند و آذوقه‌ای... روح... دقیقاً از آنهایی بود که بود و نبود... با توجه به اخلاق و رفتار و ارتباطاتش می‌توانست خیلی بیشتر جلوی دوربین‌ها و خبرگزاری‌ها و کانال‌ها باشد و دیده شود، نخواست.

یک بار سر سوءتفاهم‌هایی که در هلال‌احمر اتفاق افتاده بود لینک خبری که سمپاشی پلیس سر روح... بود را برایش فرستادم و گفتم جوابی‌ای چیزی بنویس غبار ایجاد شده را بخوابان. استیکر خنده فرستاد و گفت: من پیش خدا سرم بلند... اینا رو جواب بدم ممر رو باید جواب بدم... وقت ندارم کارهای مهم‌تری دارم... همه پشانی‌های ما برای این است که روح... خیلی کارهای مهمی داشت و باید انجام می‌داد و زود کرونا بال‌هایش را قیچی کرد...

آیتا... طالقانی قبل از پیروزی انقلاب در زندان و سال ۴۷ در مسجد نازک تهران نماز جمعه برگزار کرده و خطبه‌های آنها را هم می‌خواندند. در دوره پهلوی که نماز جمعه‌ها را روحانیون درباری برگزار می‌کردند، چگونه آیتا... طالقانی می‌توانستند در زندان و در مسجد نماز جمعه بخوانند؟

در میان شیعه درباره نماز جمعه نظرات مختلفی وجود دارد، برخی فقها به جواز و استحباب معتقدند و برخی به حرمت. اما اهل تسنن این اختلاف‌نظرها را ندارند آن زمان بیشتر متظاهر به برگزاری نماز جمعه بودند. آیتا... طالقانی بر این باور بود که شیعه باید طعن دشمنان را از میان بردارد و نماز جمعه را برگزار کند، آن‌هم بیشتر به خاطر تأثیرات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی. این که ایشان در زندان چگونه نماز می‌خواندند به این دلیل بود که آیتا... طالقانی به دلیل نفوذ بین همه اقشار جامعه، سیاسیون، دانشجویان و ... تبدیل به شخصیتی حقوق بشری شده بود و حکومت پهلوی بخشی از محدودیت‌های او را بزداید می‌کرد برای نشان دادن دیگر اعمال می‌کرد برای ایشان نمی‌کرد. حتی در آخرین دوره زندان، لباس او را نگرفته بودند. آیتا... طالقانی را شکنجه جسمی نمی‌کردند اما شکنجه روحی بسیار، مثلاً ایشان را در جایی قرار می‌دادند تا صدای زندانیانی که را شکنجه می‌شدند، بشنوند. برخی از مصونیت‌هایی که در زندان پیدا کرده بود، توانست چند نوبتی در زندان نماز جمعه را اقامه کنند. در مسجد نازک که به تازگی احداث شده بود، چند نماز جمعه اقامه کرد سپس ادامه آن را به حجت‌الاسلام سید محمد تقی واحدی، برادر شهیدان واحدی و پدر اقبال واحدی (مجرئی تلویزیون و اوگذار کردو ایشان سال‌ها پیش کارهای مسجد بود. آیتا... طالقانی در سخنرانی‌ها و صحبت‌هایشان هم اشاره صریحی به برگزاری نماز جمعه توسط شیعه دارند.

قبل از انقلاب در خطبه‌های نماز جمعه به چه نکاتی اشاره می‌کردند به خصوص با محدودیت‌هایی که وجود داشت؟

مرحوم طالقانی بیشتر از طریق تفسیر قرآن به انتقادات اجتماعی و سیاسی می‌رسید. طبیعی بود در آن زمان بیشتر از صنعت کتایبه استفاده می‌کرد؛ اما مخاطبان خیلی راحت متوجه صحبت‌های ایشان می‌شدند. اگر به راپورت‌هایی که ساواکیان درباره آیتا... طالقانی می‌دادند و سه جلد آن‌را منتشر شده، نگاه کنید کتایبه‌های زیادی را در گفتار ایشان می‌بینید.

درباره نماز جمعه تهران که ۵۸ مرداد ۵۸ برگزار شد اطلاع‌رسانی چگونه بود؟ چون جمعیت زیادی رفته بودند.

مرحوم طالقانی بعد از پیروزی انقلاب، مکرر به امام و سایر شخصیت‌های روحانی برگزاری نماز جمعه راگوشدن می‌کرد. علت این بود که برخی فقه‌ها بر این باور بودند که اگر فقیه بسط بد داشته باشد، می‌تواند خطبه نماز جمعه را بخواند و اگر نه نمی‌تواند. این سخن گفته شد که نمدادی از پیوند دین و دانشگاه هم باشد. چون فرصت تبلیغات زیادی هم نبود و آقای جلالی در صواوسیم‌اتولی بخشی از کارها بودند. در تلویزیون اعلام شد نماز جمعه این هفته در تهران برگزار می‌شود و مردم هم که تا آن زمان نماز جمعه‌ای در دوره بعد از پیروزی انقلاب ندیده بودند و امام جمعه هم شخص خاصی نبود، استقبال زیادی از آن شد و تصاویر نشان می‌دهد دامنه زیادی داشت و شگفتی‌ساز شد.

همزمان به تهران در شهرهای دیگر هم برگزار شد؟

متأخر با تهران بقیه استان‌ها و شهرها هم شروع به برگزاری نماز جمعه کردند. امام (ره) شخصیت‌های معتبر را مأمور این کار کردند و به‌تدریج نماز جمعه در سراسر ایران برگزار شد.

از نکات خاصی که آیتا... طالقانی در اولین نماز جمعه بیان کردند این بود که اگر لازم باشد، من و امام خمینی (ره) پشت تانک می‌نشینیم و با صلا‌ت انقلابیون مبارزه می‌کنیم. منظور ایشان از این جمله چه بود؟

آن زمان گروه‌های چپ‌گرا در گوشه و کنار کشور بر طبل جدایی‌طلبی می‌کوبیدند. حرف ایشان متوجه افرادی بود که در مناطقی مانند کردستان شلتان می‌کردند برای جدایی از ایران. آیتا... طالقانی خیلی

تلاش کرد جلوی آنها را بگیرد. حتی فروردین سال ۵۸ با آیتا... بهشتی و آیتا... رفسنجانی و چند نفر دیگر به کردستان سفر کرد که آنجا جنگ نشود و جدایی‌طلبی هم شکل نگیرد و مردم کردستان در اداره این استان مشارکت داده شوند و صلح برقرار شود. آنچه آیتا... طالقانی در نماز جمعه بیان کردند، تهدیدی بود به جدایی‌طلبان در همه ایران که فکر می‌کردند با پیروزی انقلاب می‌توانند بخشی از ایران را به خود خرد کنند و این است که چند ماه بعد از اصول‌نماز جمعه این‌که آیتا... طالقانی توصیه به معارف دینی و تقوا باید به مسائل سیاسی و اجتماعی هم پرداخته شود.

ستاد نماز جمعه چه زمانی تشکیل شد که امام جمعه‌ها را منصوب می‌کند؟

تا مدت‌ها خود امام (ره) امام جمعه‌های شهرهای بزرگ و مراکز استان را تعیین می‌کردند. نماز جمعه تهران ستاد نداشت. بار اولی که قرار شد نماز جمعه تهران برگزار شود، آقای جلالی و برخی افراد دفتر آیتا... طالقانی از جمله سپهرشان، آقا مهدی و آقای مرتضایی‌فر که مکرر نمازهای ایشان بود و بعدها به وزیر شعار معروف شد، نماز جمعه‌ها را اداره می‌کردند و بعد از فوت آیتا... طالقانی هم چند امام جمعه را امام راحل مشخص کردند و بعدها شورای ائمه جمعه شکل گرفت که امام جمعه‌ها را مشخص می‌کنند.